

BUITEN

19^E JAARGANG N^O. 34.

ZATERDAG 22 AUGUSTUS 1925.

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.
PORTIEK ONDER HET ORGEL.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

MARIANNE HOOGLAND, DOOR MARIE VAN ZEGGELEN (8)	BLZ. 400
DE OUDE KERK TE AMSTERDAM (VERVOLG), DOOR RO VAN OVEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 397, 400—403
ONZE OUDE DORPSBARBIER, DOOR M. KRAMER	BLZ. 401
„ANGUILLE ÉLECTRIQUE”, DOOR J. J. F. SCHILT	„ 404
BLOEMEN VAN DEN VOORZOMER (IV), DOOR AFER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 404—407
OP LEVEN EN DOOD. NAAR HET ENGELSCH DOOR CHLS. G. D. ROBERTS, (16).	BLZ. 407
DE MIDDELSTE GRACHT TE LEIDEN, ILLUSTRATIE	„ 408

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

MARIANNE HOOGLAND

door

8) MARIE VAN ZEGGELEN.

„M IJN broer Tom, hij heeft twee keer de heele scène bedorven. Eens had hij Grootvader een damesmuts opgezet en dat was in een treurig oogenblik, weet u, waarin de Grootvader lag te sterven en al zijn kinderen en kleinkinderen rondom hem stonden — en een anderen keer, ook in een ernstig oogenblik, in De arme houthakker, heeft hij den houthakker met de oude Mevrouw Treulebein, dat is haar naam, weet u, boven in de gaskroon gezet, arm in arm, en al de andere poppen lagen flauw op den grond.”

„Dat wil ik wel gelooven,” lachte Tante Frederiek, „'t is om van je stokje te gaan als je zoo'n deftige oma daar tegen 't plafond ontwaart!”

Marianne lachte met haar mee. Ze voelde zich nu niet meer verlegen over haar tooneelgeheim.

Heel achter in den tuin was het tooneelgebouwtje. Tante Frederiek had Marianne tot de tuindeur van het achterhuis gebracht. „Daar is 't!” wees ze. „Je kunt de deur open-doen.”

Marianne liep den tuin door. Het was een zeer groote tuin, omringd door een met klimop begroeiden muur. Ze liep langs het smalle slingerpad, gaande langs perken met crocussen en boschviolen. Er kirden duiven. Waar waren ze? Ze moest zich altijd bezinnen of ze van dat geluid hield of niet.

„Nu gaat er iets gebeuren,” zeide ze in zich zelf, „als ik duiven hoor dan is er iets.” Nu ontdekte zij ze in drie kleine hokken, half verscholen onder het dak van 't tooneelgebouw, statige witte vogels met trotsche borst en kleinen kop.

Ze klom het trapje op en opende de deur.

Ze was hier nog nooit geweest. Alles wat ze van Louise's huis kende was de vestibule, de trap, de groote voorkamer en

de kamer waar ze nu met Tante Frederiek geweest was. Dit was de tooneelzaal waar moeder haar van verteld had, waar de stukken van mijnheer Emants gespeeld werden.

Er was een goudachtig warm licht in het zaaltje. De ramen waren klein, vierkant en zoo hoog geplaatst, dat alleen de takken der boomen er door te zien waren. Rondom stonden rood fluweelen banken en in een hoek waren veel stoelen opge-stapeld; maar in 't midden knielde de oude heer met 't witte haar en een zwart calotje en boog zich over lange strooken doek, op hout gespannen. Die doeken waren beschilderd. Marianne zag niets dan kleuren, het was moeilijk te onderscheiden wat zij voorstelden. Zij ging zachtjes loopend naar hem toe, want op het tooneel werd gesproken. Het moesten Louise en David zijn, giste ze, want het was er bijna donker; de oude heer wenkte haar met een verkwast in de hand.

„Ga hier maar zitten op dit bankje. Ben je nu droog?” fluisterde hij.

Marianne knikte. „Wat maakt u daar, meneer?”

„Coulissen voor het tooneel. Het is een bosch bij maneschijn,” hij wees met een zwaai van de kwast, „zie je de stammen, het pad, de lucht. . . .?”

„Een huisje. . . .” fluisterde Marianne, die nu duidelijk begon te onderscheiden

„Is dat voor het stuk van mijnheer Emants, meneer?”

Hij schudde het witte hoofd. Hij wenkte haar dat ze dichter bij zou komen en zij boog het hoofd naar hem toe. „Aan den anderen kant is een kamer geschilderd. Die is voor het stuk van mijnheer Emants. Deze maneschijn is voor een ander stuk, dat mijn dochter zelf geschreven heeft!”

„Zelf geschreven!? Heeft Juffrouw Louise zelf. . . .Hoe heet 't, meneer?” vroeg ze opgewonden.

„Chimère. . . .”

Chimère, dat klonk als de naam van haar hobbelpaard! Vreemd. . . . en ze fluisterde weer, al vertrouwelijker wordend met dien ouden witten mijnheer: „Zoo heet mijn paard thuis ook!”

„Je paard? Heb je een paard?”

„Geen echt, 't is een hobbelpaard nog van vroeger.”

„A ça! dan is Chimère een goede naam! Heb je die zelf verzonnen?”

„Broer David.”

„Weet je wat 't beteekent?”

„Eigenlijk niet precies.”

„Chimère is hersenschim, iets dat niet werkelijk bestaat, maar alleen in iemands hoofd is. Er is een Chineesche draak die Chimère heet.”

Hij legde den vinger op zijn mond, ten teeken dat zij nu even moesten zwijgen. Hij kroop voort en bestreek een hoekje lucht met vlugge lange streken; Marianne zag, dat alles, waar hij met de kwast overheen ging, zacht begon te glanzen, en nu begreep ze. Hij verniste.

„Chimères, Eva, niets dan chimères, hersenschimmen, waandenkbeelden,” hoorde zij David op het tooneel.

En nu Louise's stem:

„Ja, ja, dat is 't, zóo is 't,” en dan als Eva antwoordt: „Waandenkbeelden, zeg je, maar wat zijn waandenkbeelden, niet onze droomen, niet wat wij in den ongerepten dageraad denken, niet wat wij beluisteren in den stillen avondstond, maar dat wat de harde dag brengt, dat waarvoor wij werken, zwoegen, dat zijn chimères, dat zijn waandenkbeelden. . . . dan moet er even 'n pauze zijn, dan sta jij daar en nu nader je en. . . .”

„Je dwaalt, Eva, je dwaalt, in godsnaam verzink niet geheel in die wereld van Chimère, van waan. . . .”

Marianne's hart klopte opeens sneller. Het klopte in haar hoofd, ze had wel naar het tooneel toe willen gaan, het trapje oploopen. Dat was dus Louise's zelf geschreven stuk en David zou er zeker in meespelen. Wat ze zeiden begreep ze eigenlijk niet goed, het ging door haar heen, het deed haar aan, zoals zooeven het geluid der duivenstemmen buiten een wonderlijke stemming in haar gewekt had.

„Père,” zeide Louise, vooraan op 't tooneel staande, „hoe vindt u nu die stem? Is 't niet die stem die ik moest hebben?”

Père, de oude heer, richtte zich op zoodat hij nu op zijn knieën zat.

„Ja,” zeide hij, z'n calotje verschuivend. „Ja! ja — ga maar door, ik luister onder 't werk en dit Meizoentje luistert mee!”

„Dag Mariannetje!” riep Louise. „Meizoentje is een goede naam voor je! Je bent de lente zelf met je frisch snuitje en de bloemen op je hoed. Zullen we 't nog eens nemen, David?”

David had op zijn horloge gekeken. „Ik moet even onbeleeft zijn, Eva, wij moeten om half een thuis zijn. Ja, dan kan ik nog een twintig minuten blijven.”

„Chimères, Eva, niets dan Chimères, hersenschimmen, waandenkbeelden. . . .”

Marianne luisterde weer naar David's stem, doch nu anders dan zooeven. Wat had Louise gemeend met: die stem, die stem? Was Davids stem een andere als van de meeste menschen? En Louise's stem dan? Ja, dat hoorde zij nu, die was mooi, donker en dan weer even licht — als David antwoordde, vooral, dan leken de door Louise gesproken woorden licht en hoog alsof ze gezongen had.

„Dat doet 't!” zeide de oude heer zacht, „die twee kinderen, meizoentje, zijn mooi, zijn echt, daar zit 't feu sacré in!, Hij zuchtte en streek weer met de kwast over het doek zoodat de kleuren opleefden. Marianne zag dat hij treurig om iets werd. Zij begreep 't niet. Dat was toch echt om blij te zijn. Zij bleef luisteren en denken en hoorde het woord Meizoentje weer. Dat gaf een prettig zacht gevoel, te zijn of eigenlijk te schijnen als een meizoentje. Een bloem te zijn, een klein grasbloempje. Ze wist wel dat dit niet altijd kòn, maar vandaag zou ze een meizoentje zijn. Ja, dat wilde ze.

Daar ging plotseling de deur naar den tuin open. Een slanke jonge man trad binnen. Marianne kon zijn gezicht nog niet zien, doch toen hij den ouden heer genaderd was, viel het licht der hoge ramen op hem. Hij had donker krullend haar en een hoog voorhoofd.

„Marcellus!” zeide de oude heer. „Marcellus! Ik kan je geen hand geven, ik zit in de verf zooals je ziet. Jouw stuk is aan den achterkant — 'k ben nu in den maneschijn. Moet je Louise hebben?”

„Even maar, Père Morance,” zeide de bezoeker. „'k Zal wel wachten.”

„Ga naast Meizoentje zitten op 't bankje, de eenige zitplaats die ik je kan aanbieden. Ik ga maar door.”

„Wie is Meizoentje?” vroeg Marcellus.

„Dat jeugdige meisje daar,” wees Père Morance met zijn verkwast naar Marianne. „Marianne Hoogland — ik noem 'r Meizoentje, en dat is nu meneer Marcellus Emants, meisje, de schrijver.”

Marianne wilde opstaan en hem een hand geven, doch Emants' aandacht werd naar het tooneel getrokken. Louise had hem gezien. „Marcellus, je komt als geroepen, kom eens even hier, ja op 't tooneel alsjeblijft.”

Het was een herademing. Marianne had geen raad geweten zoo maar naast een echten tooneelschrijver te zitten! Louise in haar elegante wit cachemire peignoir met roze strikken kwam hem halverwege het tooneeltrapje tegemoet: „Blijf, blijf! Ik kom daar,” protesteerde Emants, en weder verloor Marianne zich in gedachten, gezeten naast Père Morance die nu zoover klaar scheen te zijn met het vernissen. Nog altijd op den grond gezeten, waschte hij den verniskwast zorgvuldig uit in een naast hem staande kom.

„Ga je later ook comédie spelen, Meizoentje?”

„O neen, meneer!”

„Waarom niet, hou je er niet van!”

„O ja! meneer, maar je moet mooi zijn zooals Juffrouw Louise, om te spelen.”

„Mooi als Louise? Mijn kleine Meizoentje, verlang jij daar maar nooit naar om mooi te zijn als mijn Louise! Pauvre Louise, pauvre. . . . .!”

Marianne zag verwonderd naar den ouden man.

„Dat begrijp je niet, Meizoentje. Later zal je dat misschien wel doen. O, Louise is een artieste, een groote artieste, ze hoorde op het tooneel, op het groote tooneel, maar ze zou sterven, mijn Louise, als ze niet thuis bleef. Hier is ze onder mijn hoede. Ah ça, wat is dat nu weer?”

„Ik verzeker je, Marcellus, dat ik niet meespeel als je die rol aan Sophie van Baarle geeft. Dat is geen tegenspel — mon cher, met zoo iemand kan ik me niet uitspelen. Je stuk zou vallen.”

„Och kom, je overdrijft.”

„Ik overdrijf nièt. Ze kàn 't niet. Vraag 't aan Vader.”

De oude heer was al naderbij gekomen. Hij kende Louise als zij weerstreefd werd en hij wist dat 't niet goed was als ze zich opwond.

Hij beklom het trapje, en den schrijver bij een knoop van zijn vest nemend, zeide hij, „Ik zal je dat eens uitleggen: Marcellus.”

David vond dit het gewenschte oogenblik naar huis te gaan, en achter Louise kwam hij nu ook de tooneeltrap af.

„Dag Mariannetje,” zeide Louise, haar 't smalle handje toe-

stekend. „Ik heb je alleen maar zoo uit de verte gezien! Ik moet je nog gelukwenschen met je redding van van morgen! Ik breng jullie naar de voordeur. Zeg vader maar van hier uit goeden dag. Hij is nu in druk gesprek. Wacht even, m'n sjaal, o dank je, David.”

David hield de wit wollen sjaal boven Louise's schouders. Zij gleed er in en boog het weelderig blonde krulhoofd iets, toen ze David en Marianne vooruit ging naar den tuin. Teun, die daar was vastgelegd, jankte zacht van blijdschap en sprong tegen Marianne op. Zij liep hard met den hond over het tuinpad en wachtte Louise en haar broer op voor het huis. Waarom is 't niet goed, zoo mooi te zijn als Louise, dacht ze. Ze leek een witte engel. Haar haar was goud in 't zonlicht.

Toen ze buiten waren, hoorden ze de kerkklokken luiden.

„Nu moeten we ons haasten,” zei David, „anders zijn ze allemaal al thuis uit de kerk. We zullen niet praten en flink doorstappen.”

Er was dus geen kwestie meer van de vijvers. Maar 't was goed zoo, dacht Marianne. Door kleine onbekende laantjes wist David den kortsten weg te vinden naar de Jacobalaan. Bij de beek gaf Marianne een kneepje in David's arm. Zeg, daàr is 't gebeurd! Als zij eens verdronken was? Zou David bedroefd zijn geweest? Nou, natuurlijk! Zou zij niet bedroefd zijn als ze hem eens moest verliezen? Vreemd toch, dat je zoiets aan je hart voelde, precies op de plek tenminste waar je hart zat. Zou zij thuis mogen vertellen wat er gebeurd was, dat zij bijna verdronken was en David haar gered had? Ja, zij moest het wel vertellen want zij had immers vreemde kousen aan! Ja, zij zou 't vertellen, een beetje meer vertellen dan er gebeurd was, dan zou iedereen weer lief tegen David zijn, Grootmama en Vader; dan zou de Zondag nog heel, heel prettig worden! Je zou zoiets ook best in een comediestuk kunnen vertellen. O, 'r poppentoneel, ja 't was een mooie rol voor den meneer — de redder zou ze het noemen — de redder of de gevaarlijke wandeling. Als ze maar meer heerenrollen had. Wat moet 't heerlijk zijn een tooneelstuk te schrijven, dat menschen, echte menschen kunnen spelen! O, dat te kunnen. Eens zou zij. . . . .? Zij zelf? Zij ook. . . . .?

Ze zag opeens dat ze alweer bij den hertenkamp waren, ze waren het Bosch bijna uit.

„Davi,” zei ze, „wat knap hè van Louise, om dat stuk Chimère te schrijven!”

„Hoe weet jij dat 't zoo heet?”

„Meneer heeft 't me verteld. Ik weet ook wat 't beteekent: hersenschim, waandenkbeeld, dezelfde woorden die jij zei op 't tooneel. Davi, ga jij dat stuk met haar spelen?”

„Misschien.”

„Ze wil niemand anders dan jou, ze zei dat jouw stem mooi was. Zeg Davi, waarom mag ik niet zoo mooi zijn als Louise — Mijnheer zei dat ik dat niet mocht willen en hij zei telkens Pauvre Louise. Zeg Davi?”

„Ik weet 't niet, Jannetje, ik weet 't niet. Misschien zegt hij 't omdat ze geen moeder meer heeft.”

„En ze heeft Tante Frederiek en Père en Meneer Emants en ze schrijft. . . en ze is zoo mooi, ik vind 'r net een engel, jij ook niet Davi?”

„Ik weet 't niet,” zei David.

David was vervelend. Marianne begreep er niets van. Zij was zoo blij. Ze voelde zich licht gaan naast David die het Binnenhof was ingeslagen om gauw thuis te zijn. Nu waren ze in de Spuistraat, zoo stil op Zondag met al de gesloten winkels. Hun huis stond daar gezellig tusschen, het eenige „gewone” groote huis in de straat. Ze liet zijn arm los en liep met Teun even hard vooruit. Ze keek door het venster. Achter de groene horren kleurde de vroolijke koffietafel. Zondags werd daar gedekt. Floris en Tom waren al thuis en Floris deed hen de voordeur reeds open, vóór David die ontsloten had.

Gelukkig, Vader en Moes waren nog niet thuis.

„Ik ga in de vensterbank zitten om ze op te wachten, jullie ook, ieder in een hoek!” zei Marianne, „en als iedereen binnen is, zal ik een groot nieuws vertellen.”

„'t Zal wat zijn als 't voor de heeren komt,” zei Tom, met de groote grijze Teun op zijn knie, want Teun toonde overal dat hij zijn hond was.

„Je zit toch maar in de vensterbank en bent nieuwsgierig naar wat ik straks ga vertellen!”

„Jij bent met 'r uit geweest, David?” informeerde Tom.

„Is 't een groot nieuws?”

„Ik weet er net zooveel van als jij,” zei David.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenbergh.

DÉTAIL VAN HET ORGELFRONT EN DE ORGELGALERIJ.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.

(Vervolg).

NAAR Amsterdam kwamen de zeevaarders en kooplieden uit alle hoeken der wereld. Niet te verwonderen is 't dus, dat van de 12 kapellen, tijdens de 15e eeuw bijgebouwd, één gesticht werd door Hamburger kooplieden, door de Hanze hierheen gekomen (vóór 1421), en één door de binnen- en buitenlandvaarders, door de Schippers, gelijk ze huiselijker werden genoemd. ☒ Het zoogenaamde Hamburger Koor, aan den noordkant der kerk, werd vóór 1421 gesticht door een broederschap van Hamburgers, die in Amsterdam gevestigd was en handel dreef op Hamburg. In de kapel werden de „kooplieden, de schippers, bootslieden, die te Amsterdam afluigig werden” begraven. Al heel spoedig volgden ze Luther en dus werden ze „niet alleen uyt dit choor, maar oock ter kerke uyt geboend.” Alva maakte een eind aan hun vrijheid van bewegen: toen de ijzeren hertog zich vertoonde, weken de „Hamburgers” uit Amsterdam. In 1594 keerde een aantal hunner terug, ze trachtten de broederschap te herstellen, wat echter mislukte. ☒ Ook deze kapel had eenmaal een rijk gebrandschilderd raam, „De bekeering van Paulus”. Maar 't is verdwenen met het grootste deel der ramen, die de Oude Kerk gelijkwaardig aan de prachtige buitenlandsche kathedralen maakte. De drie die bewaard bleven en in den aanvang der 20ste eeuw door Schouten in Delft werden gerestaureerd, fonkelen en stralen nog thans met een gloed, die de heerlijkheid der Crabethvensters in Gouda evenaart, zoo niet overtreft. 't Zijn die waarop is uitgebeeld het sterfbed van Maria, de Geboorte van Jezus en het bezoek van den engel Gabriël bij Maria, van Maria bij Elisabeth. ☒ De kapel, zooals deze zich thans vertoont met de vensters, waarop De Geboorte van Jezus en het sterfbed van Maria, is nog slechts een flauwe herinnering aan den tijd, toen ze gewijd was aan den eeredienst van Maria, van Onze Lieve Vrouw, waarvoor ze omstreeks 1555 door het O.L. Vrouwe-Gilde werd gesticht. ☒ Er stond een altaar met een „Onser Vrouwe Beeld van Silver”, waartoe Andries

Boelens zestien gouden guldens had bijgedragen. En niet te vergeten een altaarstuk, een triptiek van Pieter Aertsz, bijgenaamd Lange Pier, dat op het binnenpaneel eveneens het sterfbed van Maria vertoonde; op de deuren van binnen zag men voorstellingen uit het leven van Maria, buiten op een der deuren zag men de Drie Koningen. Ofschoon 't mogelijk is, dat bij den beeldenstorm dit altaarstuk óf vernield óf geroofd is (in 1625 werd de deur met de Drie Koningen voor /20 aan 'n zekeren Claes Elias verkocht), zoo kan't ook wel zijn, dat 't in de kapel bleef staan tot 1578, toen de stedelijke regeering de Kerk van alle kunstschaten „zuiverde”, de gebrande glazen uitgezonderd. Lange Pier ontwierp ook de teekeningen voor de vensters, door den Antwerpschen glasschilder Digmans uitgevoerd. De Geboorte van Jezus was een geschenk der Vroedschap van Amsterdam, waartoe 17 April 1554 het besluit was genomen. Het andere venster in de Lieve Vrouwenkapel werd in 1555 door de familie Brundt gegeven ter eere van Maria. ☒ En in de kapel naast de Lieve Vrouwenkapel, die toebehoorde aan het Sint-Sebastiaansgilde, het gilde der Voetboogschutters, vinden we het derde kostelijke glas, dat de Hervorming bewaarde. Ook dit werd in 1555 geschonken: door Jan Claesz van Hoppen, lid der vroedschap en stadsfabriekmeester. De legende wil, dat van Hoppen, verdacht van ketterij, gedwongen was om een pelgrimstrocht naar Rome te maken, waar hem slechts vergiffenis zou zijn geschonken op voorwaarde, dat hij dit glas aan de Oude Kerk zou geven. Waarschijnlijk echter is, dat van Hoppen lid was der broederschap van O.L. Vrouw, ter wier eere de kapel was gebouwd. ☒ Opmerkelijk is, hoe in zoo'n zuiver Gothisch bouwwerk als de Oude Kerk slechts Renaissance-vensters zijn te vinden: we vinden nergens vermeld of deze de plaatsvervaarders zijn van vroeger gekleurd glas of dat de hoge ramen van wit glas, door welke thans het licht naar binnen valt, voor den beeldenstorm misschien Gothische motieven vertoonden. Nog is 't verwonder-

lijk, dat tenminste deze vensters gespaard bleven, wel is waar niet geheel ongeschonden. Want de Hervormde vroedschap, die in 1578 het wijze besluit nam de kerk tenminste niet van Aertsens vensters te „zuiveren”, achtte zich toch verplicht, de katholieke symbolen of te verwijderen, of door neutraler onderwerpen te vervangen. Zoo werd o.a. de H. Drie-eenheid boven den engel Gabriël in het glas van Claesz van Hoppen vervangen door een zon met wolken, terwijl in het venster der Stad Amsterdam, „de Geboorte van Jezus”, het Mirakel (symbool der N.Z. kapel) werd vervangen door het Amsterdamsche wapen, en de H. Ridder Olof gepromoveerd tot stadsbanierdrager. ☞ De vensters, welke, ofschoon ze bewaard bleven, toch hevig hadden geleden, waren reeds in 1761, 1762 en 1763 door de Brusselsche glasschilders M. E. en P. J. de Angelis gerestaureerd, wier restauratie helaas hierin bestond, dat ze een groot deel hernieuwden, in de eerste plaats, omdat de oude werktekeningen verloren zijn gegaan, in de tweede plaats, omdat in de 18e eeuw de gloeiende kleuren van Digmans niet meer konden worden gemaakt. De restauratie van Schouten heeft wel veel kunnen herstellen van dat wat door de Angelis was bedorven, maar ingrijpende wijzigingen in het coloriet konden niet worden gebracht, al waren er oude stukjes glas in de vensters gevonden, die aanwijzingen gaven voor het palet, door Digmans gebruikt. ☞ Intusschen, zooals de glazen zich thans vertoonen, getuigen ze van een werkmanschap, een macht over de techniek der glasschilderkunst, welke de zwakheden der teekeningen, door Schouten onmogelijk te herstellen, doet vergeten. De mystieke sfeer, door glas-in-lood gewekt, bleef behouden en we vergeten de ontreddering van kerk en kapellen, als ik boven reeds zeide. ☞ In de overige kapellen bleef niets behouden; noch in het Weytkooperskoor, noch in de kapel van het H. Graf vinden we iets anders dan de schamele overblijfsels van vroegere pracht en praal. Het „sulveren scip met zijn toebehooren”, dat bij plechtige processies door het Schippersgild werd megedragen, is uit het Buiten- en Binnenlandsvaarders koor verdwenen, gelijk alle kostbaarheden uit het Hooge Koor.

(Slot volgt).

RO VAN OVEN.

Onze oude dorpsbarbier.

EEN type was ie, een oer-type van antieken dorps-eenvoud, de oude kapper, die tweemaal 's weeks bij ons aan huis kwam om vader te scheren. ☞ Met een mompelenden groet kwam hij zonder kloppen — naar dorpsgewoonte — binnen en ging dadelijk zijn scheerspullen klaar leggen, die in verschillende afdeelingen van zijn garderobe naar vaste orde waren opgeborgen. Uit een broekzak haalde hij een koperen doosje te voorschijn, dat een mooi, wit stuk scheerzeep bevatte. De binnenzijde van de zeep-étui was bedekt met een vochtige laag prachtig groene kleurstof. Stellig was 't fel giftig koperroest . . . ! Uit een jaszak kwam een opgevouwen handdoek voor den dag. Een andere zak was bewaarplaats van den scheerriem, die opgehangen werd aan den stoel, welke als scheerfauteuil dienst zou doen. De metamorfose van een gewonen kamerstoel tot scheerzetel was hoogst eenvoudig. Er werd op de zitting een plank gezet, iets schuin tegen de rugleuning, tot steun van 't hoofd. Daar de barbier moeilijk zoo'n scheerplank kon meesjouwen, moesten zijn buitenklanten er natuurlijk zelf voor zorgen. Vaak werd als zoodanig de mangelplank 1) gebruikt. ☞ Het voornaamste instrument, 't scheermes, werd opgediept uit een binnenzakje in de omgeving van des kappers hart, alsof het ding eenige koestering van noode had. Dan had de barbier het zijne gedaan ter voorbereiding van de scheeractie en ging in geduldige afwachting op een stoel voor zijn spullen zitten, snorkend aan zijn armzalig pijpje, dat hem nooit verliet. Onderwijl werd scheerwater gewarmd en de „scheerplank” uit de kast gehaald. ☞ Het gebeurde wel, dat de barbier even op zijn klant moest wachten. Dan schonk moeder hem een kop koffie in, die hij bijzonder smakelijk kon

Foto C. Steenbergh.

HET ORGELFRONT IN DE OUDE KERK.

opdrinken. Om deze warme heerlijkheid volledig te genieten, trok de barbier eerst — dit fragment is een „winteropname” — zijn „polsjes” uit. Dat waren eigenlijk handschoenen, waarvan ge de vingers en een halven duim, misschien $\frac{3}{4}$ duim, moet afdenken. Ze werden destijds door kleumsche jongens en meisjes gedragen, zoodat het een kinderachtig gezicht was, zulke „polsjes” bij een groot mensch te zien. Maar onze barbier was altijd kouwelijk, de enkele tropische zomerdagen in ons klimaat uitgezonderd. ☞ Hij legde ze netjes op elkaar bij z'n scheerspullen. Dan wong hij — bij wijze van in-de-handen-wrijven — zijn knokkige vingers eenige malen om en over elkander, wat een krakend geluid gaf, deed onderwijl nog een paar snorkerige trekken aan z'n pijpje, en legde het daarna voorzichtig op de „polsjes”, als om er de resterende pijpwarmte in te conserveren. Met beide handen pakte hij dan het kommetje heete koffie beet en ik weet niet welke genieting nu voor onzen kleumschen barbier het heerlijkst zal geweest zijn: de warmte, die zijn koude vingers doortintelde, of het naderend genot van de koffie met room en suiker. . . . Na 't behaaglijk opslurpen nam het pijpje z'n gewone plaats weer in en begon het scheerwerk. ☞ Met het mooie stuk scheerzeep poezelde de kapper eenige oogenblikken in het lauwe water, tot het flink

Foto C. Steenbergh.

BIJ DEN KOOROMGANG IN DE OUDE KERK.

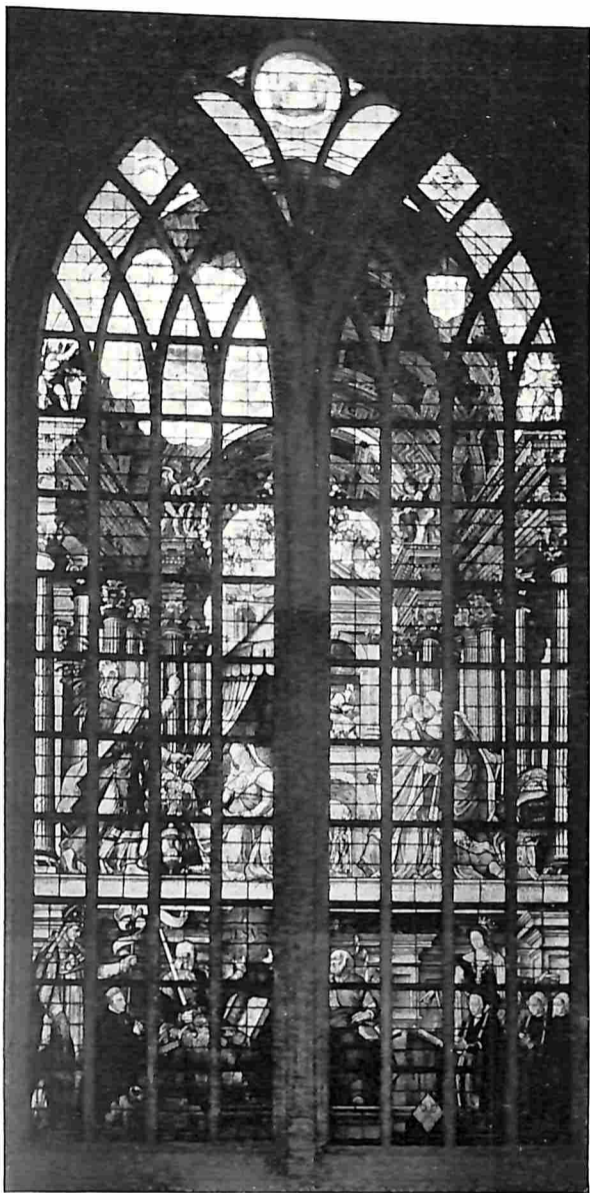

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.
RAAM MET VOORSTELLING VAN MARIA BOOD-
SCHAP EN BEZOEK VAN MARIA AAN ELISABETH.

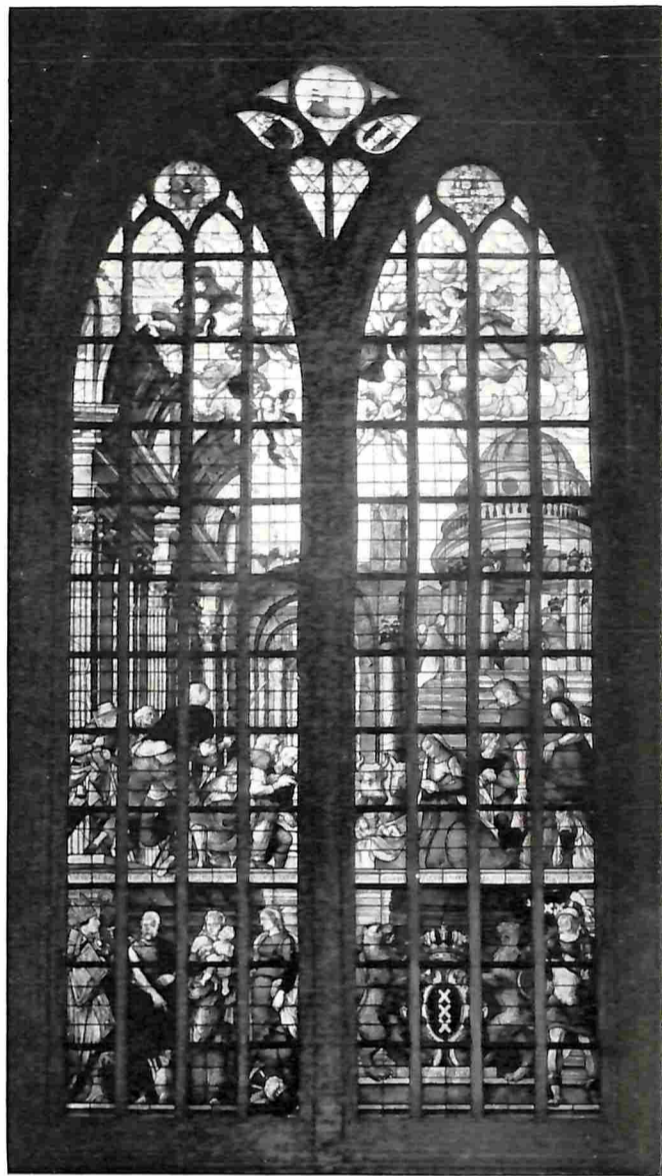

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.
RAAM MET VOORSTELLING VAN
JESUS' GEBORTE.

stak er dus nog iets van den vroegeren plattelands-chirurgijn in onzen merkwaardigen barbier. ☼ Maar alweer, hij maakte er geen reclame voor in de krant of in zijn „salon-atelier”. Je moest het van anderen weten, dat de kapper een medicament fabriceerde tegen kiesweer, scheurbuik en ander mondmankement. De cureerende vloeistof is nooit scheikundig onderzocht, zoodat ik de analyse niet kan mededeelen. Ook is zij niet meer te bereiken, daar de kapper het geheim der samenstelling heeft meegenomen in zijn graf.... ☼ Er is dus slechts een gissing te wagen naar den aard van dit medicament, dat in onze dorpsbuurt eenige vermaardheid had. En dan meen ik niet ver bezijden de waarheid te wezen met de veronderstelling, dat de mondspoeling voor het grootstegedeelte bestond uit water; niet aqua

distillata echter, maar aqua pluvia en ongefiltreerd, in welk ongezuiverd regenwater wat aluin en stroop was opgelost. In plaats van stroop kan het ook bruine suiker geweest zijn. Ik leid mijn hypothese der samenstelling af uit de samentrekkende werking van het medicament op het mond-interieur en uit den smaak, die wrangzoet was. — „’t Trekt je sm.... gewoon bij mekaar”, zei de smidsknecht, om de werking van de spoeling te karakteriseren. ☼ Je ontving het spoelinkje in een medicijnfleschje, met een reeds gebruikt kurkje gesloten en zonder etiket, dat de gebruiksaanwijzing meldde of door zijn blauwe kleur de uitwendigheid van het medicament aanduidde. Ook ontbrak de naam van den fabrikant-uitvinder op het fleschje. „Je moet er maar ’s om de twee uur mee spoelen; en je mag ’t niet deurslokke, aârs (anders) trekt je maag dicht”, zei de kapper bij de overhandiging.... ☼ Ondanks zijn dubbele verdienste als barbier-kleermaker, ondanks het zoete winstje op zijn wrang mondwaterpraeparaat, ondanks de kleinheid van zijn gezin — maar heelemaal één man + één vrouw — werd onze barbier bitter arm. De borreling in de hoofdbronnen van zijn bestaan — kapperij en snijderij — nam gestadig af, zoodat langzaam aan zijn loonbeekje dreigde droog te loopen.... ☼ Meerdere klanten ontvielen zijn mes, zijn schaar, zijn naald, maar nieuwe daagden niet op. ’t Werd zoo stil in den „scheerhoek”, zoo leeg op zijn snijderstafel, en zoo gauw was de kapper weer terug van het bezoek aan zijn buitenklanten.... De jongere dorpsgeneratie was niet meer gediend van den ouderwetschen barbier-kleermaker. ☼ In ons dorpje van zoo primitieven eenvoud was langzaam aan een andere geest gekomen. De oude dorpsbeschaving ging verdwijnen. ’t Was begonnen met de stadsche mode, die — maar als een schuw schepsel eerst — ons afgelegene dorp was binnengeslopen. Doch spoedig durfde ze vrij rondblikken en wist de harten te winnen der jonge boeren en boerinnen, die het typisch dorpsche begonnen te minachten. En de practische zakenmensen,

zij vooral, die het uiterlijk der menschen te verzorgen hadden, lieten stadsche nieuwigheden arriveeren, en veranderden langzamerhand hun affaire naar den nieuwen tijdgeest. ☼ Maar onze kapper bleef den ouden eenvoud getrouw. Er veranderde niets *in, aan, en om* hem.... Zijn persoon bleef hetzelfde, zijn kleeding, zijn scheerspullen, zijn werkmethode in beide vakken, zijn huis, zijn „salon”, zijn „atelier”. Hij kon niet meegaan met den nieuwen tijd, onafscheidelijk vastgegroeid als hij zat aan het oude. En type als hij was van den antieken dorpseenvoud, moest hij ten onder gaan, toen die eenvoud verdween.... ☼ Hij werd arm, de brave barbier. En hij schaamde zich zijn armoe zoo! En zijn armzalig pijpje smokend, peinsde hij op middelen om toch maar het noodige te verdienen voor zijn vrouw en voor zich. Zonder te vloeken op den nieuwen tijd, die hem zijn brood ontroofde, zonder te klagen bij zijn medemenschen over de stille armoe, die hij leed, begon hij bij zijn oud bedrijf een nieuwe nering, die zijn verminderde verdienste zou aanvullen, maar — den ouden man tot moeizaam werk noopte. ☼ Hij toog nu eenmaal ’s weeks naar d’Amsterdam met een paar mandjes eieren en wat geslachte kippen om die langs de huizen te venten. Een paar notabelen van ’t dorp, die relaties hadden in de stad, verschaften hem enkele adressen waar hij iedere week mocht aankomen. Was ie nog maar in de volle kracht van zijn leven geweest, de nieuwe nering had een winstgevend bedrijf kunnen worden, maar het viel den armen tobber zoo moeilijk zijn omzet aanmerkelijk te vergrooten. ☼ Zoo sukkelde hij slovend z’n oude jaren door, tot z’n vrouw, die in lachende tevredenheid het sobere leven met hem gedeeld had, kwam te overlijden.... Nu stond de arme oude alleen in het veranderde dorpsleven, waarin hij totaal niet meer paste. ☼ „Je moest je maar in een gesticht koopen, buurman”, adviseerde een hem nog trouw gebleven scheerklant. Ja, in een gesticht! Hij zou ’t zoo gaarne willen; en zijn snorkend pijpje was er getuige van geweest

hoe hij in stille eenzaamheid al zoo dikwijls dat plan had overwogen. Maar hoeveel kostte dat niet! En zijn armelink inboedelte zou op verre na niet voldoende zijn om de inkoopson te leveren. ☒ Toch is het, — door de stille medewerking van een paar edele Dorpsmensen, vermoed ik — zoo ver gekomen. Nog enkele jaren heeft de oude kapper een rustig en onbezorgd gestichtsleven geleid, ver van zijn dorpje, waar hij eenmaal zoo'n typische figuur was. M. KRAMER.

1) Een smalle, ± 1 M, lange plank voor de mengeling van baby-spulletjes. Aan het uiteinde en aan den rand was ze vaak voorzien van kunstig snijwerk. Een mangelp plank werd soms als „boelgraaf" meegegeven aan een jong span bij 't trouwen.

2) Nóg wel het zonderlinge „gebruik" met vele voordeuren in ouderwetsche dorps huizen.

3) Een jekkerachtig kleedingstuk van blauwe stof met roode bevoering. Niet meer in gebruik bij de boeren.

4) Lokkig en waaiërig als van een middeleeuwschen ruiter.

„ANGUILLE ÉLECTRIQUE".

VERSCHIEDENE jaren geleden las ik eens een boek waarin, naast andere „griëzigheden", ook een meneer ten tooneele werd gevoerd, die een wonderbaarlijke electrichekracht zou bezeten hebben en dit op de volgende wijze demonstreerde. ☒ Toen hij nml. eens in een stille straat zijn horloge, een voorwerp van groote waarde, bezet met kostelijke steenen, uit den zak haalde, scheen dit uurwerk de aandacht getrokken te hebben van een juist passeerenden gauw-dief, die zulk een buitenkansje niet „zóó maar" wilde laten schieten en daarom met snellen greep zich van die begeerlijkheid trachtte meester te maken. Het verging den dief hierbij echter slecht, want ternauwernood raakte zijn hand die van den eigenaar aan, of een sterke schok belette hem niet alleen zijn boos opzet te volvoeren, maar hield hem ook weerloos gekluisterd aan de plaats waar hij vertoefde. ☒ De auteur van het boek wilde daarmede vertellen, dat sommige menschen evenals zekere diersoorten, willekeurig electriciteit in hun organisme kunnen opwekken en wel in die mate, dat zij zich door dit vermogen tegen overvallen beschermen kunnen. ☒ Ik wil hier in het midden laten of er inderdaad menschen zijn, die over zoo'n vermogen beschikken, hetzij van nature of verkregen op andere wijze, dan wel of wij louter met een product van de fantasie van den schrijver te doen hebben; daarom bepaal ik mij in dit artikel liever tot de diersoorten, die werkelijk zoo'n electriche eigenschap bezitten en waarvan dit bezit deugdelijk geconstateerd werd. Ik bedoel hier de eigenaardige soort visschen, welke bekend staat onder den naam van „siddervisschen." ☒ Onder hen is wel de merkwaardigste de sidderaal (*Gymnotus electricus*), behoorende tot de familie der aalachtige zoetwatervisschen en tot de orde der Beenvisschen; hij heeft van alle bekende electriche visschen verreweg de grootste capaciteit. ☒ De sidderaal bereikt een lengte van 1.80—2.00 M. en een lichaamsgewicht van ± 20 K.G.; levende in de meren en poelen van het tropische gedeelte van Zuid-Amerika en voornamelijk in Brazilië en Guyana, maakt hij deze wateren door zijn tegenwoordigheid onveilig, want waar de sidderalen leven, verdwijnen van lieverlede de andere dieren, hij staat dan ook allesbehalve in de gunst bij de bevolking voor welke zijn tegenwoordigheid een schadepost beteekent; daarbij komt dat zijn eigen gratig vleesch voor de consumptie weinig geschikt is. ☒ Het bijzondere vermogen van deze dieren is het naar willekeur kunnen afgeven van electriche schokken, die voor grootere dieren en menschen niet doodelijk zijn, maar wél zeer gevaarlijk indien ze bij het zwemmen worden ontvangen, daar bij

Foto Afer.

SENECIO VULGARIS, KRUISKRUID.

den aangevallene een tijdelijke verlamming optreedt, waardoor hij veel kans loopt te verdrinken. Wanneer de visschers der Z.-Amerikaansche meren in hunne netten sidderalen en tegelijk jonge krokodillen ophalen, zijn de laatsten bijna steeds gedood door de electriche ontladingen van hun lotgenooten, terwijl de alen zelf geen wonden vertoonen, die op een gevecht zouden duiden. ☒ Het orgaan, dat de sidderalen in staat stelt zulke krachtige electriche ontladingen te weeg te brengen, bestaat uit twee paren lange, tusschen spieren en huid gelegen bundels, die vier vijfden van de lengte en een derde van het lichaamsgewicht van het dier hebben. Eén paar ligt boven het lichaamsgevoel, het andere aan de onderzijde. Elke bundel doet door zijn constructie denken aan de bekende kolom van Volta; hij bestaat uit langwerpige afdeelingen, die door een zeer groot aantal tusschenschotjes weder in kleine onderafdeelingen gesplitst zijn, die een soort plaatjes vormen. De kleine prismatische cellen in de onderafdeelingen zijn gevuld met een geleachtige massa. Het orgaan bevat zoo zenuwen, die in verbinding staan met de ruggemergszenuwen en werkt

blijkbaar dan ook onder den invloed van het zenuwstelsel. Hoë echter precies de opwekking der electriciteit plaats vindt, ligt in het duister. De Franschen noemen dezen sidderaal zeer sprekend „anguille électrique." ☒ De bekende Duitsche natuuronderzoeker en reiziger von Humboldt verhaalt hoe hij, na met de voeten den geheelen dag verlamd was, en, op een andere plaats, hoe hij heeft bijgewoond, dat tijdens een groote alenjachtpartij, die door de inboorlingen op touw gezet was, zelfs paarden en muilezels door sidderalen werden aangevallen. ☒ Ter gelegenheid van die groote vangst werd een aantal paarden en muilezels gedwongen in een meer-tje, waar men wist dat de sidderalen in grooten getale verbleven, te water te gaan. De inboorlingen maakten hierbij een oorverdoovend lawaai, zij sloegen met stokken op het wateroppervlak, klommen zelfs in de over het water hangende takken der boomen om met hun stokken verder te kunnen reiken. De paarden en muilezels werden door het rumoer schichtig en brachten door hun spartelen en slaan het water in hevige beroering. ☒ Het duurde dan ook niet lang of de alen wreekten zich over de verstoring hunner rust, door de herhaalde ontlading hunner inwendige electriche batterijen op de ongelukkige viervoeters. Enkele van hen werden door de ontvangen schokken zoodanig verdoofd, dat zij in de diepte wegzonken, andere, die er in slaagden den oever te bereiken, vielen daar geheel uitgeput neder. 't Moet voor von Humboldt een interessant maar weinig aangenaam schouwspel geweest zijn, om te zien hoe die paarden en muilezels met rechtep staande manen, woest met hun pooten slaande en met een doodelijken angst in hunne oogen, aan hunne aanvallers trachtten te ontkomen, die hen, dicht aan de oppervlakte zwemmend, hardnekkig vervolgden. ☒ In enkele minuten waren reeds eenige paarden verdrongen en von Humboldt dacht niet anders of een gelijk lot zou voor de andere weggelegd zijn. De inboorlingen stelden hem echter gerust en beweerden, dat er spoedig een keerpunt in het verloop van den strijd te verwachten was. Dat zij gelijk hadden bleek spoedig, want de paarden en muilezels werden allengs minder vreesachtig; de ontladingen werden de rollen verwisseld en waren het nu de alen, die een goed heenkomen zochten en naar den oever zwommen, waar zij door de inboorlingen met kleine harpoenen werden verwelkomd. Aan die harpoenen waren lange, droge touwen bevestigd, zoodat de jagers zelf geen schokken ontvingen van wat de alen nog aan electriciteit konden afgeven. De in-

Foto Afer.

TARAXACUM OFFICINALE, PAARDEBLOEM.

boorlingen verzekerden, dat na op twee achtereenvolgende dagen de paarden in zoo'n met sidderalen bevolkt meer gedreven te hebben, geen enkel paard op den tweeden dag meer gedood werd, daar de alen voor het voortbrengen van electriciteit rust en overvloedige voeding noodig hebben. ☒ Een andere soort siddervisschen is de, tot de Rogvisschen behorende, familie der Trip- of sidderroggen (Torpediniden). Zij leven in de tropische zeeën, in Atlantischen en Indischen oceaan, en zij kunnen ook tamelijk veel electriciteit ontwikkelen. Hun electrisch orgaan is aan weerszijden van hun lichaam gelegen en eenigszins anders samengesteld als dat der sidderalen. Het bestaat uit $\pm$ 500 verticale zeszijdige zuiltjes, als een honigraat bijeengevoegd; deze zuiltjes bevatten een slijmerig vocht. Daar de positieve pool aan de buik- en de negatieve aan de rugzijde is gelegen, beweegt de stroom zich verticaal door het lichaam, waar het dier blijkbaar geen hinder van ondervindt. Deze sidderroggen brengen levende jongen ter wereld; ze kunnen een lengte van 1.50 M. en een breedte van 1.00 M. bereiken, bij een lichaamsgewicht van wel 30 K.G. ☒ Nog een derde soort siddervisschen behoort tot de familie der meervallen. De siddermeerval (*Malapterurus electricus*) is van geringe afmeting, hoogstens 1.20 M. lang, en leeft in de zoete wateren van Afrika o.a. in den Nijl. Zijn electrisch orgaan is over het geheele lichaam verspreid, maar aan den buik het zwaarste. De geringere electrische schokken, die hij kan afgeven, zijn alleen gevaarlijk voor kleine dieren. J. J. F. SCHILT.

Bloemen van den voorzomer.

IV.

DE Paardebloem, *Taraxacum officinale*, is in vele opzichten een belangwekkende plant. Het is een algemeen onkruid, dat in het begin van Mei met een werkelijk verbijsterende snelheid uit den bodem te voorschijn schiet en groote uitgestrektheden wegrand en weiland vervroolijkt door zijn bloemhoofdjes met hun heldergele kleur. De paardebloem is in zeer sterke mate modificeerbaar, dat wil zeggen, de uitwendige omstandigheden hebben een buitengewoon grooten invloed op den vorm van de plant. Daarom kunnen we ook zoo moeilijk een „normale” *Taraxacum* beschrijven, die bestaat eenvoudig niet. Wanneer de planten groeien op een terrein waar ze den heelen dag zijn blootgesteld aan de zonnestralen en waar de bodem tot op vrij groote diepte is ingedroogd, maakt de paardebloem al een heel bescheiden indruk: de bladeren liggen plat op den grond en vormen een wortelrozet, dat zijn voedsel ontvangt van een buitengewoon grooten penwortel, die diep in de aarde dringt en zelfs in tijden van langdurige droogte nog in staat is, water aan den bodem te onttrekken. De bloemstelen zijn kort en de plant maakt den indruk, ineengehurkt te zijn. ☒ Heel anders wordt de zaak, wanneer *Taraxacum* tusschen hooge kruiden groeit, b.v. in weiden met opgeschoten maaigras of tusschen kreupelhout. Dan loopt de plant gevaar, te weinig te krijgen van het zoo hoog noodige licht en we zien dan ook, dat het lichaam van zoo'n paardebloem zich aanpast aan

de veranderde omstandigheden: forsche blaren verheffen zich zoo hoog mogelijk in de lucht en lange bloemstengels dragen de gele hoofdjes en bieden ze ter bestuiving aan voorbijvliegende insecten. ☒ Een van de eersten, die van het verschijnsel der modificeerbaarheid der planten een diepgaande studie maakte, was Gaston Bonnier, die met verscheidene kruiden, o.a. met de paardebloem, zeer overtuigende proeven uitvoerde. Hij cultiveerde planten uit het laagland in de Alpen en constateerde, dat het oorspronkelijke slanke uiterlijk geheel verdween en dat de proefexemplaren in het hoogland een typischen gedrongen vorm aannamen. Bracht hij ze weer naar het laagland terug, dan duurde het wel steeds een zekeren tijd, vóór de planten den oorspronkelijken habitus weer verkregen hadden, maar de verandering, door de uitwendige omstandigheden teweeg gebracht, de modificatie, bleek nooit erfelijk. ☒ Onze paardebloem heeft nog een aantal eigenschappen, die hem recht geven op belangstelling. In de eerste plaats is de plant voorzien van een netwerk van z.g. melksapcellen, dat zijn sterk vertakte buizen zonder

Foto Afer.

PLANTAGO LANCEOLATA, SMALBLADIGE WEEGBREE.

genoemde zaadknoppen. ☼ Een andere vreemde eigenschap van *Taraxacum* is meer algemeen bekend. De bloemstengel maakt namelijk een groeiperiode door vóór den bloei, blijft dan eenigen tijd constant van lengte, om tijdens de vorming van het zaad voor de tweede maal zich snel te strekken. De plant kan hier slechts voordeel van hebben, want daardoor worden de lichte zaadjes, voorzien van ragfijn pluus, hoog in de lucht verheven en worden zoo gemakkelijk een speelbal van den wind. ☼ Wie het klein hoefblad kent, zal begrijpen, dat de paardebloem een familielid is van dezen voorjaarsbloeiër: beide planten behooren tot de Compositen, want hun bloemen staan dicht opgedrongen in de typische bloeiwijze van deze groote plantengroep, het *hoofdje*. ☼ De afbeelding op bladz. 404 stelt eveneens zoo'n compositet, enwel een van onze meest algemeene onkruiden, het Kruiskruid, *Senecio vulgaris*. Er zijn nog een vijftiental andere soorten van dit geslacht, die in bouw van de bloemhoofdjes van het gewone kruiskruid verschillen. Want terwijl zoo'n

bloeiwijze in den regel lintvormige bloemen aan den rand bezit en buisbloemen in het midden (madeliefje, margriet, zonnebloem), ontbreken bij *Senecio vulgaris* de lintbloemen geheel en hebben de hoofdjes daardoor een vrij simpel uiterlijk. De plant is dan ook bij den mensch als veldbloem in het geheel niet in tel. De vogels echter weten het kruiskruid beter te apprecieeren. De volksnaam bewijst dat wel: behalve sensejoen en pluiskruid wordt het plantje kanariëkruid genoemd. ☼ Tot een geheel andere familie behoort de Smalbladige Weegbree, *Plantago lanceolata*. Het is een zeer kleine groep, die slechts twee geslachten omvat, de weegbree zelf en het oeverkruid, en die haar naam, Weegbreeachtigen of Plantaginaceën aan het grootste van die twee geslachten ontleend heeft. De afbeelding geeft een groepje bloeiende planten weer. Hun smalle blaren staan bijna recht omhoog en op de lange, buigzame stelen wiegen korte aren bij het minste zuchtje van den wind heen en weer. ☼ De bloemen van de weegbree zijn klein en bruinachtig van kleur en bestaan uit een vierdeelige kelk, een onaanzienlijke bloemkroon met vierdeelige zoom, vier meeldraden en een stamper. Bekijken we zoo'n Plantagobloeiwijze eens nauwkeurig, dan blijkt, dat uit de bovenste middelste bloempjes van de aar de stampers ver naar buiten steken en van de meeldraden nog niets te zien is. Wanneer we nu weten, dat *eerst* de onderste bloemen opengaan, volgt hieruit, dat we bij de weegbree te doen hebben met z.g. protogyne bloemen, dat wil zeggen bloemen, bij welke zich de vrouwelijke geslachtsorganen eerder ontwikkelen dan de meeldraden of mannelijke. De meeldraden zijn naar beneden omgebogen en worden door den dikken stamper verhinderd, zich te ontplooien. Zoodra echter de bestuiving heeft plaats gevonden, verdroogt de stamper en de meeldraden steken hun kopjes buiten de aar uit en geven bij droog weer wolken van fijn geel pollen af. Toch is de plant geen echte windbloeiër, want ook insecten doen ijverig mee om de stuifmeelkorrels te verspreiden en voor de instandhouding van het weegbreegeslacht zorg te dragen. Wat is nu het gevolg van deze bijzondere bouw der bloemen? Natuurlijk, dat een stamper van een bepaalde bloem onmogelijk door stuifmeel van diezelfde bloem kan worden bestoven, hetgeen onherroepelijk het gevolg zou zijn, wanneer beide geslachtsorganen

Foto Afer.

MAJANTHEMUM BIFOLIUM, DALDKRUID.

tegelijk rijp waren. Het doel is dus weer hetzelfde als we leeren kennen bij de *Primula*, alleen heeft de veelzijdige natuur hier een geheel anderen weg ingeslagen om dat doel te bereiken. ☼ De wortel van de weegbree doet denken aan die van de paardebloem: het is een penwortel, die heel diep in den bodem dringt en de plant in staat stelt, zich zoo goed als overal te handhaven, zelfs op sterk begroeide terreinen, waar de strijd om het bestaan het verdwijnen van alle zwakkelingen tegevoelge heeft. ☼ Op droge zandgronden kunnen we een aartengevolge heeft. ☼ Op droge fleurig roodachtig stengel met dig plantje verrassen, een fleurig roodachtig stengel met dig plantje verrassen, een fleurig roodachtig stengel met dig plantje verrassen. Het is *Saxifraga tridactylites*, het helderwitte bloemetje. Het is *Saxifraga tridactylites*, het helderwitte bloemetje, eigenlijk een rotsplant en van alle *Saxifraga*-Kandelaartje, eigenlijk een rotsplant en van alle *Saxifraga*-soorten bij ons de eenige welke veel voorkomt. De Latijnsche naam beteekent Steenbreek. Vroeger was men namelijk van meening, dat de plantjes met hun wortels zelf de scheuren in de rotsen maakten, waarin ze groeien. Daar in ons land in de rotsen maakten, waarin ze groeien. Daar in ons land in de rotsen een zeldzaamheid zijn, is het aantal *Saxifraga*-soorten zeer beperkt, in tegenstelling met Duitschland b.v., waar een vijftigtal steenbreken inheemsch zijn. ☼ Een naaste verwant van het kandelaartje is de knolsteenbreek, die zoo genoemd wordt, omdat aan den wortelstok kleine knolletjes ontstaan, waarmee de plant zich kan vermenigvuldigen, op de manier, die wij bij het speenkruid hebben leeren kennen. De bloemen van de knolsteenbreek zijn vaak „dubbel,” dat wil zeggen, de meeldraden hebben den vorm van bloembladen gekregen. Zulke exemplaren zijn bekend onder den naam „Haarlemsch klok-kenspel” en zij kunnen natuurlijk geen kiemkrachtig zaad opleveren, zoodat het bezit van de wortelknolletjes voor deze planten van groote waarde is. ☼ In de witte doovenetel leerden we een lid kennen van de vrij groote familie der Labiaten of Lipbloemen, die gekenmerkt waren door hun kruisgewijs staande blaren, hun vierkanten stengel en den typischen bouw hunner bloemen, die een boven- en een onderlip bezaten. Nu is die bovenlip lang niet even sterk geprononceerd en een voorbeeld van zulke een abnormale Labiaat is de *Ajuga reptans*, het Kruipend Zenegroen, een plantje met een frisch bebladerd stengel en een overvloed van diepblauwe bloemen. De afbeelding geeft duidelijk weer, dat de boven-

lip slechts zeer weinig ontwikkeld is. Dat het plantje *kruipend* zenegroen heet, vindt zijn oorzaak hierin, dat het uitloopers vormt, uit den top waarvan het volgende jaar weer nieuwe exemplaren ontspruiten. De bloeistengels zelf staan kaarsrecht, vaak in zulke drommen bijeen, dat het groen van het gras door de blauwe kleur der *Ajugakronen* geheel wordt overstemd. ☼ Onder struiken en op andere schaduwrijke plaatsen is het Dalkruid, *Majanthemum bifolium*, een trouwe makker van het zenegroen. Op het eerste gezicht heeft de plant wel iets van het lelietje der dalen, dat ook werkelijk tot dezelfde familie behoort, die der Liliaceën- of Lelicachtigen, maar bij nadere beschouwing is geen vergissen mogelijk, want terwijl het lelietje der dalen een onbebladerden stengel bezit met een eenzijdigen tros, zijn de blaren van *Majanthemum* aan den stengel vastgehecht en vormen de bloemen een alzijdig symmetrischen tros, met teruggeslagen kronen en lange ver uitstekende meeldraden. Het dalkruid is een echte boschplant, die vooral in het Oosten en Zuiden van ons land in overvloed wordt aangetroffen. (Slot volgt).

OP LEVEN EN DOOD.

16) Naar het Engelsch door CHLS G. D. ROBERTS.

DE huisvader, die langzaam tot bezinning kwam, hief zijn onverschrokken kop op, bekeek scherp zijn gezin om te zien of er geen van gestolen was en brulde opnieuw, schoon zwakjes, allen indringers zijn uitdaging tegemoet. Toen de jagers eenige dagen later, na voldoende buit te hebben verzameld, weer weggingen, had hij de vaste overtuiging, dat hij de oorzaak van hun vertrek was. En daar er niemand was, die deze stelling kon bestrijden, zal hem dit zeker groote genoegdoening verschaft hebben. ☼ Zoowat zes weken later, tegen einde Juni, toen de jongen wel sterk genoeg waren om te reizen en zijn lange vasten hem een honger had gegeven, waaraan hij geen weerstand meer kon bieden, kwamen de huisvader en al zijn mededingers plotseling op het idee, dat het niet de moeite waard was tot zoo hoogen prijs hun harems bijeen te houden. Ze dachten eraan, dat ze het volgende jaar weer een anderen harem konden vormen, die net zoo mooi was. En plotseling waren alle veeten vergeten, sprongen ze samen in het water en begonnen hongerig op visch te jagen. Even later wendden allen zich naar het zuiden en spoedig lagen de kale rotsen weer verlaten, blootgesteld aan de stormen en de koude van den naderenden Poolwinter.

MOEDERS VAN HET NOORDEN.

☼ Het gebeurde tijdens de eerste, snelle intrede der Pool-lente. ☼ Trillend door de hitte der lange, lange dagen van onafgebroken zonneshijn, barstte onder de op het Zuiden liggende muren der ijsbergen de dunne aardlaag, die het eeuwige ijs bedekt, open tot groen, bloeiend leven. In de door de zon beschenen valleien vormden zich beekjes, met een plotselinge grasgroei langs hun boorden, een plotselinge, weelderige ontluiting van stervormige bloesems, wit, geel en blauw. Als uit den slaap gewekt door de vurige bloesems, hunkerend naar bevruchting, kwamen de vlinders van het Noorden in zwermen opzetten, met kleine wesp-achtige vliegjes en ontelbare kevers. Langs de onbereikbare rotsranden krijtschten en vochten de alken en meeuwen, dicht opeengepakt, bij hun slordige nesten, of vervulden de lucht van vleugelgeklepper, als zij troepsgewijs over de grijs-groene, kalme zee vlogen. De wereld van het Noorden trachtte voor korten tijd de onoverkomelijke woestheid, de doodende koude en duisternis van haar wreeden winter te vergeten. ☼ Ook de groote, plumpe, grommende walrussen voelden het en reageerden er op — op dien gloed, ontsloten door de ijle Pool-lente, die over de vlakke streek. Een kleine kudde lag zich in de zon te koesteren op een rotsachtig eiland, dicht bij het strand. Het waren twee oude mannetjes en vier wijfjes met hun plumpe, vormlooze jongen. Ze vormden een tevreden troepje zooals ze daar lagen met de koppen of borstvinnen vreedzaam over elkaars lichamen uitgestrekt en brommend, grommend en knorrend van tevredenheid doordat het scherpe zonlicht hun ruwe huiden prikkelde. Ze leken allemaal ziertjes zonder zorg, behalve één oud mannetje. Daar hij de wacht moest houden, had hij zijn kop met de groote slag tanden en de lange snorren hoog boven zijn rustende makkers opgeheven en loerde met oogen, ooren en neus naar de nadering van eenig gevaar. Een der vormlooze hulpeloos-uitziende jongen lag met zijn moeder in een holte van de rots op zoowat twintig voet van het strand af — een warm plekje, beschut tegen alle noordelijke en oostelijke winden. De rest van den troep lag zoo vlak bij den waterand, dat van tijd tot tijd een langzame, lood-groene golf tegen ze opspatte en ze doornat maakte. De jongen vertoonden dan neiging om weg te schuifelen buiten het bereik dier kille douches; maar hun moeders hielden ze onverbiddelijk vlak bij het water. ☼ Even later werd het kleine groepje met één vergroot. Een oud mannetje, dat op den bodem der zee voedsel had gezocht en daar schelpdieren, zeesterren en oesters had opgegraven met zijn slag tanden, ten einde ze te verpletteren tusschen zijn als molensteenen werkende kiezen, stak plotseling zijn woest uitzienden kop boven het water uit. Niettegenstaande zijn plumpe gestalte, bewoog hij zich in het water bijna met de snelheid en de sierlijkheid van een zeehond. In een oogwenk had hij den rotsrand bereikt. Hij sloeg er zijn geweldige slag tanden overheen, sleurde zich met zijn verbazend sterken nek er bovenop, sloeg een zijner breede vinnen vooruit, trok zich uit het water op en liet zich tusschen zijn kameraden neervallen met een luid gebrom van

Foto Ajer.

BLOEMEN VAN DEN VOORZOMER.

AJUGA REPTANS, KRUIPEND ZENEGROEN.

voldoening. ☼ Men moet erkennen, dat die wanstaltige zeebewoners geen aanlokkelijk troepje vormden. De volwassen dieren waren ongeveer tien of elf voet lang, rond met gezwollen lichamen als tonnen, zonder de versiering van een staart, en van een vuile, geel-bruine kleur. Bosjes harde haren, in roestkleurige plekken over hun huid verspreid, gaven ze een slordig, door motten vervreten voorkomen. Hun korte maar krachtige vinnen waren bespottelijk gespleten. De bovenhelft van hun kop was klein, met platten schedel, zonder oorschelp; terwijl de benedenhelft, of snuit, geweldig ontwikkeld was ten einde het gewicht der massieve, naar beneden gerichte slag tanden te dragen, die wel twaalf of vijftien duim lang waren. Die groteske vergrooting van de bovenkaak was nog versterkt door den groei der dikke, stijve snorren waarmee deze versierd was en die den drager een voorkomen van aanmatigende woestheid gaven. Wat de jongen betrof, hun ronde, kleine lichamen hadden hetzelfde opgeblazen voorkomen van hun ouders, maar hun zindelijke, jonge velletjes waren niet zoo gerimpeld, noch ontsierd door knobbels of litteekens. Ze hadden natuurlijk nog geen slag tanden, maar de krachtige ontwikkeling der bovenkaken, berekend op den groei der slag tanden, gaf ze een krijgshaftig voorkomen, dat belachelijk gelogenstraft werd door de zachtmoedigheid, die uit hun jonge oogjes sprak. Zij rolden en koesterden zich tegen de reusachtige zijden hunner moeders, die liefdevol over ze waakten. ☼ Het jong, dat het verst van het strand af lag, afgezonderd van de rest, scheen lijdende te zijn en liet klagende geluiden hooren. Het had dien ochtend een gemeene wond in den schouder gekregen door den hoorn van een langs zwemmenden narval, en de beangste moeder probeerde het te troosten door het onhandig, maar teeder tegen zich aan te

Foto Ajer.

SAXIFRAGA TRIDACTYLITES, KANDELLAARTJE.

drukken en te trachten het te doen zuigen. De rest der kudde was, voor het oogenblik, volkomen tevreden met z'n leven; maar de ongeruste moeder werd te zeer in beslag genomen door het janken van haar jong om te voelen hoe weldoend het lentezonnetje verwarmde. ¶ Inmiddels liep niet ver hiervandaan nog een moeder, die, al was 't lente, even onvoldaan was. Van het vasteland kwam een magere ijsbeer, op de hielen gevolgd door haar jong, naar het strand achter het eiland geloopt. De nauwe geul tusschen het eiland en het vasteland was vol groote ijs-plaatsen die door het op- en neergaan der getijden daar ingedreven waren. Vele dier door het water afgeknabbeld en zacht geworden ijsblokken lagen langs het strand opgestapeld daar waar het water bij vloed steeg; en als hun kantelige randen smolten onder de hitte der zonnestralen, braken er stukken af en vielen tinkelend naar beneden. Overal er tusschen door sloop de dappere moeder, in de hoop een dooden visch of een ander eetbaar voortbrengsel van de zee te vinden. Haar jacht was den laatsten tijd slecht geweest — de scholen zalmen waren door onverklaarbare redenen nog steeds niet aan de kust gearriveerd — en ze werd langzamerhand uitgehongerd. Wel is waar vulde ze, hoe dan ook, haar maag met de jonge uitspruitsels van riet en ander plantaardig voedsel, maar dat was niet het diët dat de Natuur haar had voorgeschreven. En bij gebreke

aan het goede voedsel, was het haar leven zelf dat wegstroomde door haar borsten, in haar pogingen, om haar jong te voeden. Zelfs nu, terwijl de groote berin bleef stil staan om een hoop zeewier te besnuffelen, kroop het jong onder haar door en begon te zuigen, jankend van teleurstelling omdat de stroom zoo zachtjes vloeide. Haar woeste oogen werden zachter en zij draaide haar kop heelmaal om te einde hem zachtjes te likken. ¶ De aangespoelde ijsblokken leverden

niets eetbaars op voor een beer en ze wilde troosteloos het strand langs loopen, toen plotseling een luchtstroaming van de zee af haar bereikte. Ze kwam direkt van het eiland en voerde den reuk van walrus mee. Ze lichtte haar langen, zwartgeranden snuit omhoog en snoof krachtig de lucht op, bleef toen onbewegelijk staan, als was ze een der ijsblokken, en bestudeerde onderzoekend het eiland. Het jong, hetzij zijn moeder nabootsend of gehoorzaamend aan een bekend signaal, bleef evenzoo onbewegelijk staan. Een der eerste lessen die de in het wild levende jongen leeren, is, zich stil te houden. ¶ Er was nergens een walrus te bespeuren, maar de neus der berin kon haar niet bedriegen. Zij wist dat de groote zeebewoners er waren, aan den anderen kant van het eiland, en zij wist, dat zij zich op zoo'n dag erg op hun gemak zouden voelen en zich zouden liggen koesteren in de zon. Bij voorkeur zou zij niet op walrussen gejaagd hebben. De groote mannetjes, dapper en vurig, de krachtige wijfjes, even onbevreesd als zijzelf wanneer het de verdediging harer jongen gold — zij wist dat dit tegenstanders waren, die zij zooveel mogelijk moest vermijden. Maar nu stond haar geen keus open. Haar jong kreeg niet genoeg voedsel. En voor haar bestond er niets ter wereld dat zoo belangrijk was als dat kleine, lastige, grappig-kijkende, hongerige berenjong. ¶ Steeds goed buiten het gezicht blijvend achter de ijsschotsen, terwijl het jong haar op de hielen volgde, sloop zij langs den rand van het ebbede getij. Er waren te veel lang-

zaam voortdrijvende ijsschotsen in de geul om deze zoo veilig te maken voor het jong als ze wel gewenscht had; maar in geen geval kon zij hem achterlaten. Dus hield zij hem, zoolang ze zwom, vlak bij zich. Hij was een flink zwemmer en hij dook onbevreesd als zij dook, waarbij zijn zwarte neus en haar steelschheid, haar snelheid, haar waakzaamheid; want haar steelschheid, haar snelheid, haar waakzaamheid; want hij wist, dat het hier een jacht gold op grooten buit. ¶ Het eiland werd gevormd door een tamelijk hoogen rotsrand, die trapsgewijs neerdaalde tot de zee. De ijsbeer was verstandig genoeg om niet dien rand te beklimmen en te trachten de walrussen, daar vandaan neerdalend, te besluipen. Ze wist best, dat ze ijverig op wacht zouden liggen om te loeren naar alles wat van de landzijde zou naderen. Van die richting kwam alles wat zij vreesde. Toen ze het eiland bereikt had, zwom ze er langs, vlak onder de beschutting van het strand, tot zij de uiterste punt bereikt had. Toen trok zij zich naar boven, onder beschutting van een gestrand ijsblok, terzelfder tijd zich tegen den rotswand aandrukkend tot het leek alsof zij er deel van uitmaakte. Ieder harer beweging werd nauwkeurig door het jong nagebootst. Maar toen zij zich op haar dijen verhief en haar smallen kop in een spleet van den ijsschots legde om er overheen te kijken, bleef hij op den achtergrond en keek naar haar, met zijn kop spiedend schuin geou-

den. ¶ Ze kon nu de walrussen geheel zien, op geen vijftig el afstand. Niettegenstaande haar knagenden honger, bleef de berin ze minuten lang onbewegelijk bestudeeren, terwijl de zachte bries hun geur naar haar neus voerde. Ze zag, dat de kudde zelf onbereikbaar was, daar ze goed bewaakt, vlak bij het water lag. Als ze zou trachten ze te overvallen, zouden zij, bij het eerste alarm-signaal, ontsnappen; en als ze er al in zou slagen een der jongen in het water te pakken, zou ze in een oogwenk

overmand zijn — gegrepen door die geweldige slag-tanden, naar den bodem gesleept, verdronken en tot een vormlooze massa verpletterd. Maar met schitterende oogen bemerkte zij het wijfje, dat, met haar jong, meer landwaarts in lag. Hier was haar kans — een gevaarlijke wel is waar, maar toch een kans. Zij liet zich ten slotte weer op haar vier pooten vallen, dook zoo plat mogelijk op den grond neer en begon de rotsen langzaam op te kruipen, waarbij zij dekking zocht achter de kleinste verhevenheid of uitsteeksel. Het jong bleef haar volgen. ¶ Het was een wonder te zien hoe klein het groote dier zich wist te maken, terwijl zij langzaam haar prooi besloep. Haar bewegingen waren zoo geruischloos als die eener kat. Dat moesten ze ook wel zijn, want walrussen hebben een heel scherp gehoor. Geen ander geluid was hoorbaar dan het hijgend ademhalen en knorren van den troep en van tijd tot tijd het zachte rinkelen en vallen der afbrokkelende schotsen. ¶ Toen ze op zoowat twintig pas van haar prooi genaderd was, bleef de berin staan en wierp een snellen achterwaartschen blik op haar jong. Oogenblikkelijk bleef dit ook staan en verschuilde zich achter een rotsblok. Daarna kroop zijn moeder alleen verder. Ze wist dat hij ruim vlug genoeg was om den waggelenden aanval van iederen walrus te ontlopen, maar ze wilde hem niet aan eenig gevaar blootstellen.

(Wordt vervolgd).

Photo C. Steenbergh.

DE MIDDELSTE GRACHT TE LEIDEN.